

ЛІНГВІСТЫЧНАЕ КРАЯЗНАЎСТВА БРЭСТЧЫНЫ: УЗАЕМАДЗЕЯННЕ МОВЫ І КУЛЬТУРЫ

Лена Леванцэвіч

Кафедра беларускай філалогіі УА “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт”, Беларусь
e-mail: lewalena@mail.ru

Abstract The article analyzes the connection of linguistic units with the culture, history, way of life of the residents of the Brest region. For language analysis, nominative units were selected as part of the proverbs and phraseological units of the dialectal language of the Brest region, as well as folk formulas, the semantics of which reflect objects, phenomena, qualities, reality processes, landscape, history, and ethnic culture of the Brest region.

Key words: linguistic studies, national-cultural semantics, non-equivalent vocabulary, proverb, folklore formula.

Ключавыя словы: лінгвакраязнаўства, нацыянальна-культурная семантыка, безэквівалентная лексіка, прыказка, фальклорная формула.

У сістэме даследаванняў беларускай мовы і культуры з’явіліся новыя тэарэтычныя меркаванні, сабраны цікавы ў навуковым плане новы фактычны матэрыял [1–4], у якім адлюстроўваецца сувязь мовы і культуры пэўных рэгіёнаў. Усё гэта дало падставы для больш поўнага і аргументаванага комплекснага лінгвакраязнаўчага вывучэння Брэстчыны. Даследаванне праводзіцца ў межах дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў па заданні «*Лінгвістычнае краязнаўства Брэстчыны: узаемадзеянне мовы і культуры*» (№ ДР 20160434, 2016–2020 гг.). Лінгвакраязнаўства нацэлена на паглыбленае засваенне генетычнай сутнасці этнакультурнага моўнага матэрыялу, на далучэнне сучасніка да засваення маральна-этычных каштоўнасцей роднай мовы. Аўтарам артыкула, а таксама студэнтамі філалагічнага факультэта падчас выездаў на летнія палявыя практыкі збіраўся фактычны матэрыял: лексічныя адзінкі, якія ўтрымліваюць інфармацыю пра культуру, гісторыю, асаблівасці побыту і звычайў жыхароў Брэсцка-Пінскага Палесся, асаблівасці ландшафту рэгіёна; устойлівыя адзінкі з нацыянальна-культурнай інфармацыяй; анамастычны матэрыял. Выяўлена, што ў семантыцы сабраных лексічных адзінак Брэстчыны прысутнічае ўніверсальны кампанент сусветнай культуры і асаблівасці культуры жыхароў Палесся. Устаноўлена, што культурная інфармацыя лексем рассяяна ў мове, яна свядома або падсвядома ўзнаўляецца носьбітамі мовы. Лінгвакраязнаўчае апісанне моўных адзінак дазволіць выявіць нацыянальную асаблівасць культурна-гістарычнай спадчыны беларусаў.

Мэта артыкула – вывучэнне сувязі моўных адзінак з культурай, гісторыяй, побытам жыхароў Брэстчыны; вызначэнне намінатыўных адзінак, найперш безэквівалентнай лексікі, з нацыянальна-культурнай семантыкай у складзе ўстойлівых адзінак і фальклорных тэкстах Брэстчыны. Для аналізу ўзяты намінатыўныя адзінкі (безэквівалентная лексіка) у складзе прыказак і фразеалагізмаў дыялектнай мовы Брэстчыны, а таксама фальклорныя формулы, семантыка якіх адлюстроўвае прадметы, з’явы, якасці, працэсы рэчаіснасці, ландшафт, гісторыю, этнакультуру Брэстчыны.

І. Моўнымі сродкамі выяўлення нацыянальна-культурнай семантыкі, акрамя намінатыўных адзінак, з’яўляюцца і сінтаксічныя сродкі, будова сказа. Вывучэнне моўных адзінак дапамагае атрымаць веды пра культуру народа, калі мы вывучаем розныя мовы, або пра культуру і менталітэт насельнікаў рэгіёна, калі размова ідзе пра дыялектную (матчыну, родную) мову. Беларусы заўсёды беражліва ставіліся да роднага (матчынага) слова (мовы). Калі ж хто забываў сваю мову, грэбаваў ёю, тады казалі *На загуменне ад’ехалася, і ўжо роднага слова за грошы ў яе не купіш*. Народная назіральнасць, што правяралася не адным пакаленнем палешукоў, вылілася ў мудрыя разважанні-параўнанні, якія зразумелыя і не патрабуюць тлумачэння ні для нас, ні для нашых нашчадкаў:

Снігу выпало, бы сахаром на хліб насыпано.

Шэ сонцэ на носылу, можна шэ нішо зробіты.

Бувае вітёр густы, шо ны покрутыты, а бувае рыдынькі і ійхаты лёгка.

Снігу шэ много? Як у кішэню, то шэ назбыраеш, а ў вуз ужэ ны насыплеш.

– Хмара ідэ вылыка. / – Якая там хмара?! На штыры пальцы.

Прыказкі ўвасабляюць народную мудрасць, бо ў іх выразна фармулююцца разнастайныя жыццёвыя заканамернасці, правілы, парады на розныя жыццёвыя выпадкі, перасцярогі ў момант небяспекі, якія даюць безліч каштоўных павучанняў звязаных з працай чалавека, узаемямі з іншымі людзьмі.

Як той цыганьскі кунь, як дэнь быжыць, то два лыжыць ‘калі часта хто-небудзь хварэ’.

До Пытра і пуд піччу сохнэ, а после Пытра і на пычы ны хочэ ‘пра дажджлівае надвор’е’.

Я ны знаю ны фівраль, ны мымраль: чытыры нйділі – місяц.

Сядь, ныхай ны вісяць ‘калі нехта перашкаджае, калі стаіць’.

Чого бык навук, того й мыкае ‘да чаго чалавек прывык, таго і хочацца’.

Бувало буяло, а тыпэр і мыкаты ны хочэ ‘калісьці было ўсяго многа (расло, зараблялася і інш.), а зараз няма’.

Обычай бычий, а ум тылячий ‘пра ўпартых людзей’.

Свого бый – ны пырыб’еш, а чужое гладь – і проладыш ‘як да чугожа дзіцяці ні аднося, а ўсё-роўна вінаватым будзеш’.

Сёння мы вымушаны гаварыць пра страту дыялектнай мовы, таму важна захаваць адметныя моўныя адзінкі жывой мовы, бо яны дапамагаюць патлумачыць сэнс некаторых устойлівых выразаў, этымалогію онімаў, якія ўспрымаюцца намі як нематываваныя. Намі вылучаны наступныя структурна-тэматычныя групы такой лексікі.

Асобае месца сярод беларускай безэквівалентнай лексікі займаюць экзатызмы і ўстарэлыя словы, таму што ў іншай мясцовасці сувязь “слова – прадмет” не ўзнікае з прычыны адсутнасці самога прадмета, названага ў дыялектнай мове. Некаторыя прадметы і з’явы рэчаіснасці характарызуюць бытавыя, сацыяльныя, культурныя, экалагічныя і іншыя ўмовы жыцця жыхароў пэўнага рэгіёна: Кроквы ды латы – половына хаты. Назоўнікі кроквы ‘апорныя канструкцыі страхі і даху’ і латы ‘матэрыял для пакрыцця даху’ з’яўляюцца будаўнічымі тэрмінамі; По ім і ў с Ракітна Лун. Бр.); Гаспадарку весці – не пасталы плесці. У прыказцы пасталы – ‘мяккі скураны абутак, які насілі даўней; лапці з лазы’ [1]; Не ўмееш баўкун класці – не лезь на яго ‘не бярыся не за сваю справу’, дзе баўкун – ‘адмысловы воз’ [1]; Як пачну лопаць, то за тыдзень локаць, за сорок дзён – гіба вон ‘прыгаворка праллі’. Дзе гіба – ‘мера асновы, палатна, даўжыні на хатнюю сцяну’ [1].

Частка безэквівалентных слоў часам мае ў сваім значэнні элементы ацэначнасці. Ацэначнасць могуць надаваць і суфіксы (адмоўная ці станоўчая ацэначнасць): На носі чоботок рэпіць, а в чыгунку чорток кыпыць ‘казалі так насмешліва пра небагатую шляхту, якая любіла модна прыбірацца’; Ляжы ляжачку, то з’ясі гарачку, а хто рана ўстае, таму пан Бог дае (в. Заполле Івац. Бр.); З гурту выбераш курту ‘хто перабірае, той добрай жонкі не мае’. Лексема курта мае значэнне ‘нізкі ростам’; ‘кепскі, дрэнны’ [1]; Сякі-такі варнач – ды ўсё лепш за плач; Сякі-такі целяпей, а ўсё з ім цяплей ‘так супакойвае сябе жанчына, якую крыўдзіць няўдаліца-муж’. Адзінка варнач абазначае ‘нядбайны муж’, целяпей – ‘пазбаўлены зграбнасці, лоўкасці ў руках’ [1]; ёлопа ловыты ‘быць няспрытным, неасцярожным, непаваротлівым, прапускаць зручны момант’. Тут ёлуп – ‘недастаткова развіты, абмежаваны ў разумовых здольнасцях’ [2].

Непадобнасць словаўтваральных сістэм літаратурнай і дыялектнай моў таксама з’яўляецца прычынай праяўлення лексічнай безэквівалентнасці: Вэнэц нэ крэпэц ‘кажуць пра маладых людзей, якія пасля жаніцьбы хутка разводзяцца’. Назоўнік крэпэц сэнсава звязаны з дзеясловам ‘крэпкі’; Гушча дэтэй нэ розганяе ‘гавораць пра перавагу густой травы над рэдкай’. Слова гушча ўтворана ад прыметніка ‘густы’; Дэнь гуды на вік бэды ‘так гавораць пра вяселле’. Назоўнік гуда паходзіць ад дзеяслова ‘гусці’ і мае значэнне ‘шум,

гамонка'; Як украднэ да уладнэ, то бы з нэба впаднэ 'кажуць, калі чалавек нешта ўкраў і яго не злавілі'. Граматычную структуры лексем украднэ, уладнэ, впаднэ вызначае ўплыў граматыкі польскай мовы; Дай, Божэ, замолоддю косты грызты, а на старосты мясо йісты 'пакуль малады, можна і бедна жыць, а калі пастарэе, то, каб добра жыць, патрэбна шмат працаваць'; Слова замолоддю утворана ад прыметніка 'малады' і мае значэнне 'у маладым узросце'; У добраго господара горшчок шодня засмачоны 'у добрага гаспадара заўсёды ёсць ежа'. Дзеепрыслоўе засмачоны сэнсава знязана са словам 'смак'; Хоць не ўежна, то вылежна (Хоч ны в'іжно, да ўліжно). Прыслоўі в'іжно, уліжно аднакаранёвыя з дзеясловамі 'есці', 'вылежаць'; Коб твоі кляты да тобі ў п'яты. Назоўнік кляты сэнсава звязаны са словамі 'кляцьба', 'клясці'; Ходыць тыхэнько, а думае лыхэнько. Слова тыхэнько, лыхэнько ўтвораны ад прыметнікаў 'ціхі', 'ліхі'; Дзе чорт не пасіліў, туды бабу паслаў 'баба ў тры вузлы завяжацца, а свайго даб'ецца' [1]; Добра, калі ззамаладу косці грызеш, а на старасць – мяса 'лепей ззамаладу цяжэй жыць, а старасць каб была лёгкай, спакойнай, каб не хварэць' [1]; Збірай ззамаладу, то на старасць як знойдзеш (Хто ззамаладу працуе, той на старасці пануе, Чаму ззамаладу навучышся – на старасць як знойдзеш) 'старайся маладым дом пабудаваць, сад пасадзіць, сям'ю завесці, сяброў прыдбаць, да поту працаваць, то старасць будзе спакойная' [1]; Ён не забагацее, а я не збяднею 'так скажа чалавек, калі здагадаецца, што яго ашукалі' [1]; Жменя да жмені – будзе поўна вярэня 'прадбайнага, запаслівага гаспадара'. Адзінка вярэня мае значэнне 'варыўня' [1]; Не будзь раяны, не будзеш лаяны 'не давай парад нікому, бо калі тое не спраўдзіцца, што раілася, то цябе аблаюць' [1]; Смерць без прыключкі не бывае 'без прычыны ніхто не памірае'. Дзе прыключка – 'прычына' [1]; Як заскочана, так будзе і змалочана 'як рабіў, так і атрымаў'. Слова заскочана ўжываецца са значэннем 'як скакаў, як працаваў' [1].

З'ява безэквівалентнасці наглядаецца пры несупадзенні семантычнага зместу паняцця літаратурнай і дыялектнай моў: Купыв бы сэло, да грошэй голо 'кажуць пра таго, хто шмат чаго хоча набыць, але грошай няма'. Тут слова голо мае значэнне 'няма'; Не будзь плохі, бо з'ядуць блохі 'часам у жыцці і адпор трэба даць'. Слова плохі мае значэнне 'спакойны, рахманы, сарамлівы' [1]; Не памірае стары, а паравы 'памірае той, каму прыйшла пара' [1]; Радаваўся старац, што прыйшоў марац, а настаў май, ды панеслі ў гай 'пра непрадказальнасць лёсу'. Тут гай – 'могілі' [1].

Да безэквівалентнай лексікі адносяцца і семантычныя дыялектызмы, значэнне большасці з якіх забылася нават носьбіты гаворкі: Набраўса бы жаба мулу. (в. Ракітна Лун. Бр.). Дзе мул – 'гразь'; Не стой бы вэха да робі 'пра гультая'. Слова вэха мае значэнні 'межавы знак, які раздзяляе зямельныя участкі (поля, лугу, выпасу)', 'кій, палка' (в. Ракітна Лун. Бр.); Старэц старцу нэоболыць, шо попэрод у сэло ходыць 'гаворыцца з неадабрэннем пра чалавека, які каму-н. зайздросціць'. Дзе лексема нэоболыты мае значэнне 'не пажадаць добра'; Язычэ, язычэ, тэбэ чорт мычэ 'пра нястрыманасць у выказваннях ці прывычку гаварыць лішняе сабе на шкоду'; Напэрод кінэш – порэшты найдэш 'калі сам дапаможаш каму-н., то потым і табе дапамогуць'; Шоб мні той розум напэрод, шо у мужыка порэшты 'кажуць, калі патрэбная думка прыходзіць пасля зробленай справы'. Дзе порэшты мае значэнне 'заду; потым'; аляр поднеты 'раскрычацца'; буйду оплысты 'выдумаць, схлусіць'; в спотыку кручону 'невядома куды'; вэрапал зробіты 'разбушавацца, раз'ятрыцца'; гармут устроіты 'раскрычацца'; даты гагы 'памерці'; даты коца 'пакараць каго-н.'; рэп'ю браты 'настойліва прыставаць выпрошваючы што-н.' [2]; быць у бывалцах 'пабываць у складаных жыццёвых сітуацыях'; жмурэм пойты 'пракіснуць'; закопыліць губу 'заганарыцца', 'накрыўдзіцца'; зызуб стаць 'заўпарціцца, заслухацца' [4]; Копорэ ёго быры 'няхай будзе так, як ёсць; хай сабе; няхай прападае, знікае' [3].

Сярод сродкаў стварэння экспрэсіі важнымі з'яўляюцца семантычныя сродкі, у якіх вядучае месца маюць тропы, а асабліва – метафары. Вылучаецца група прыказак і прымавак, у якой усе кампаненты пераасэнсоўваюцца. Як правіла, пры такім пераасэнсаванні

абстрактнае значэнне прыказкі перадаецца праз канкрэтны вобраз: Якэ шло, такэ й здыбало (в. Здзітава Бяроз. Бр.); Цяцьцка-цяцька, да й у карман (в. Здзітава Бяроз. Бр.); Ны сіло, ны ўпало – дай коту сало (в. Здзітава Бяроз. Бр.); Сякі-такі мужчына – дровы і лучына ‘хай лепі які-н. будзе мужчына ў хаце, чым ніякага’; Насміявса чыгун з горшка: оглядівса – сам чорны ‘гаворыцца, што не трэба смяцца з некага, бо ў самога можа так атрымацца’; Був на місты – купів дырку з обаранка ‘нічога не купіў’ (а.г. Бездзеж Драг. Бр.); Коб на мэнэ місяц свэтыў, то зоры мэтлою помэту ‘гаворыць замужня жанчына як пажаданне, каб любіў муж’.

Адметнымі сінтаксічнымі канструкцыямі з’яўляюцца прыказкі, пабудаваныя на аснове антанімічнасці – вялікі / малы, разумны / дурны, п’яніца / гультай, сваё / чужое, брудна / чыста, згубіць / знайсці, позна / рана: Пока вэлыкі нагнацца, то малы наробыцца ‘гаворыцца, што малому лягчэй працаваць, чым вялікаму’; Разумны очы злякаюцца, а дурны рукы зрабят ‘калі шмат работы, чалавек звычайна баіцца пачынаць працу’; П’яныца проспыцца, а гультай – ныколы; Як свое, то под носом нэ бачыш, а чужэ под лісом бачыш ‘у іншых бачым нават дробныя недахопы, а ў сябе не заўважаем і вялікіх’; Ны полюбыш брудно, то й начысто трудно (в. Здзітава Бяроз. Бр.); Чужыя грыхі пырыд вочыма, а свої і за плычамы ‘каго-н. асуджаюць, а сябе не бачаць’ (а.г. Бездзеж Драг. Бр.); Загубыв – нэ плач, нашов – нэ скачы; Замуж выйты – трэба знаты: пузно лігты, рано встаты ‘папярэджанне, што ў замужняй жанчыны з’яўляецца шмат клопотаў’.

II. Своеасаблівымі фальклорнымі формуламі, ці фальклорнай фразеалогіяй, з’яўляюцца зачыны і канцоўкі казак. Навукоўцы Пачаі І., Крук І.І., Станкевіч Л.Ф. звяртаюць увагу на адрозненне казачных зачынаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Так, для беларускіх казак характэрны зачын “жыў (жылі) сабе”, “быў (былі) сабе”; для рускіх – “жил-был (жыли-были); для ўкраінскіх – “жив”, “був”. Ужыванне іншых варыянтаў адпаведна ў беларускіх, рускіх ці ўкраінскіх казках сведчыць, мажліва, пра ўзаемаўплывы казачных традыцый або пра запазычванні. Для аналізу выбраны зачаны і канцоўкі з народных казак, запісаных на Палессі А.К. Сержпутоўскім [5].

Сярод зачынаў намі выдзелены наступныя віды:

а) сталы першаэлемент – дзеясловы “жыць” і “быць” у прошлым часе: *Быў адзін Музыка* (Музыка і чэрці); *Жыў сабе адзін чалавек* (Хвароба над хваробамі); *Жыў сабе каваль з каваліхаю* (Каваль багатыр); *Жыў даўней адзін мудры цар* (Чалавечае воко); *Жыў сабе адзін багаты чалавек* (Бэч рыж); *Жыў сабе адзін пан* (Што майстар, та злодзей); *У багатаго жыда-ландара службыў сабе адзін мужык-п’янчуга парабкам* (Мужык і жыд); *Жылі сабе дзед да баба* (Чорт і баба); *Быў адзін поп, да такі паганы, што як яго й земля насіла* (Поп); *Жыў сабе жыд слаўны да гучны да вельмі навучны* (Вельмі навучны); *Быў адзін ліхі пан* (Пісар); *Быў сабе адзін пан да такі паганы, злосны, што проста беда* (Мужык і пан); *Жылі сабе дзед да баба* (Асілак); *Жылі сабе старэнькіе дзед з бабаю* (Смерць); *Жылі-былі два браты* (Ліхая доля); *Жыў сабе адзін Каваль, ні гадкі, да на яго ліхо, была ў яго жонка Каваліха* (Каваліха); *Жыў сабе адзін вельмі цікавы пан* (Кавальчук і паніч); *Быў сабе адзін поп, да вельмі хцівы да маладзіц* (Новы чорт); *Была ў аднаго чалавека жонка вельмі языкатая* (Калатня); *Жылі сабе дзед да баба й не было ў іх дзецей* (Адукованы бычок); *Быў сабе адзін дваранін* (Дваранін); *Жыў сабе адзін светы чалавек* (Светы чалавек);

б) акрэсленасць/неакрэсленасць месца казачнага дзеяння: *Гэта было мо ўжэ за вашу памець от тут недалеко, кале Слуцька* (Знахадка); *У якомсь сельцы жыла старэнькая баба* (Шаптуха); *У яком-тось краю жылі людзі бы ў раю* (Іванко-прастачок); *У яком-тось царстве быў колісь велікі голод* (Каваль); *У вадном царстве памёр цар* (Петро велікі);

в) неакрэсленасць часу дзеяння – прыслоўе “даўно”: *Даўно тое было, як ешчэ сам Бог на землі хадзіў* (Ілья і Петро); *Даўно, вельмі даўно гэта было* (Як школу будавалі); *Даўно тое было, мабыць, ешчэ тагды, як у наш край прышлі цыгане* (Мужык і цыган);

г) маральная формула “кажуць”: *Праўду людзі кажуць: не вер каню ў дарозе, а жонцы дома* (Жонка); *Кажуць: што край, та абычай, што село, та нораў, а што галава, та розум* (Стары бацько); *Кажуць, даўней быў вельмі велікі паморок на людзей* (Круці не круці, а трэа ўмерці); *Праўду кажуць, што без ліха нема й добра* (Мудры Салімон); *Людзі кажуць, колісь дак гэ: гдзе балото, там і чорт* (Палешук і чорт);

д) формула “не ведаю”: *Калі тое было – не ведаю* (Поп і пустэльнік); *Не ведаю, так кажуць, мо была й праўда* (Скорам).

Прааналізаваныя намі палескія казкі пацвярджаюць назіранні даследчыкаў казак: пераважная большасць казак (васямнаццаць) пачынаецца зачынам “жыў (жылі) сабе” “быў (былі) сабе”, адна – формулай “жылі-былі”, чатыры – формулай “быў” і адна – “жыў”.

Канцоўкі падзяляюцца на наступныя тэматычныя групы:

а) маральная сентэнцыя: *От з тае пары чэрці й баятца Музыкі й больш не чапаюць* (Музыка і чэрці); *Дак от якіе жанкі* (Жонка); *От з тае пары годзі дабіваць старых людзей, а пачалі ім службыць, даглядаць іх да шанаваць* (Стары бацько); *А ведамо, любі жонку шчыра, та ена й на карак сядзе* (Каваліха); *Дак от які быў ганаровы дваранін пан Петроўскі* (Дваранін); *З тае пары годзе ён хадзіць к маладзіцам* (Новы чорт); *І зажыў багаты з тае пары яшчэ лепш, як уперод, а бедны бедным так і астаўся* (Бэч рыж);

б) няўпэўненасць у праўдзівасці падзей: *Моо й гэ. А ты як думаеш?* (Хвароба над хваробамі); *Мо ён там і цепер ешчэ царствуе* (Чалавечае воко); *Пабачымо ці бо пачуемо, калі будзем жывы* (Каваль);

в) формула “казалі”: *Бо праўду казалі старыя людзі: людзей слухай, а свой розум май і ні на кого не ўважай* (Не вер ачом);

г) формула “жыць пажываць”: *Вернуўся тагды ён да гасподы й давай ціхо жыць да пажываць да добра нажываць, да старэнькіх бацька з маткаю дагледаць да шанаваць* (Каваль багатыр).

Сярод прааналізаваных палескіх казак найбольшую групу складаюць канцоўкі з фальклорнымі формуламі “маральная сентэнцыя”, што тлумачыцца мэтай канцоўкі – даць ацэнку падзеям, якія адбываюцца. Некаторыя з такіх канцовах з цягам часу ператварыліся ў прыказкі і прымаўкі, таму што тлумачаць паняцці пра добро і зло, справядлівасць і несправядлівасць і інш.

Не зафіксаваны намі фінальныя формулы з абавязковым пазначэннем прысутнасці апавядальніка-казачніка (*я там быў*) і яго далучэння да падзей (*еў-ніў*). Канцоўкі такога тыпу некаторыя даследчыкі звязваюць з дзейнасцю прафесійных казачнікаў, якія прынеслі ў казку “формулу аплаты”.

У працэсе навуковага аналізу выяўлена, што вывучэнне адабранага моўнага матэрыялу дапаможа падкрэсліць самабытнасць, непасрэднасць мовы беларусаў, іх нацыянальна-культурную адметнасць; дапаможа прадэманстраваць духоўныя якасці і арыенціры нашых продкаў і сучаснікаў, паказаць традыцыйнае мысленне, якое абумоўлена нацыянальна-культурным светаўспрыманнем і ментальнымі асаблівасцямі беларускага народа.

Прынятыя скарачэнні:

Бр. – Брэсцкая вобласць і раён

Драг – Драгічынскі

Бяр. – Бярозаўскі

Лун. – Лунінецкі

ЛІТАРАТУРА

1. Зайка А. Прыказкі і прымаўкі, жарты і каламбуры, прыгаворкі і языкаломкі, вясельныя прыгаворкі пры дзяльбе каравая, вітанні і зычэнні, ветлівыя і ласкавыявыразы, засцярогі і прысяганні, праклёны і адкляці, жартоўныя праклёны і дражнілкі-кепікі, зневажанні і параўнанні, прыкметы народнага календара з Косаўшчыны. – Мінск : Тэхналогія, 2015. – 286 с.

2. Касцючык В. М. Сказана – звязана / Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ, 2013. – 71 с.
3. Клундук С. С. Слова да слова – будзе мова : дыялектны слоўнік в. Фядоры / Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ, 2010. – 100 с.
4. Пашкевіч М. І. Рубельскі лексіка-фразеалагічны слоўнік / Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ, 2008. – 100 с.
5. Сержпутоўскі А. К. Казкі і апавяданні беларусаў Слуцкага павета. – Мінск : Універсітэц., 2000. – 270 с.

Л. В. Леванцэвіч. – Людина. Комп'ютер. Комунікація : збірник наук. праць / за ред. проф. О. П. Левченко. – Вид-во Львовської політехники, 2019. – С. 102–107.